

בס"ד. שיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר, ה'תשי"ט.

בלתי מוגה

א. חודש¹ ניסן הוא הזמן של יציאת מצרים. ולכן, נוסף לכך שהענין דיציאת מצרים ישנו בכל יום ויום במשך כל השנה — הנה בחודש ניסן, שהוא החודש דיצי"מ, בודאי צריך להיות הענין דיצי"מ בכל יום ויום.

וכמדובר כמ"פ² שאע"פ שכבר פעל הענין דיצי"מ בעבודתו אתמול, הנה לגבי מדריגתו היום הרי זה עדיין מיצרים וגבולים, ולכן צריך להיות עוד הפעם "יציאת מצרים".

והפירוש ד"יציאת מצרים" הוא — עלי' שלא בהדרגה, משא"כ כאשר העלי' היא בערך, אין זה יציאת מצרים, כי: "מצרים" — הו"ע של מיצר וגבול, ויציאה ממצרים פירושה יציאה ממיצר וגבול למעמד ומצב של בלי-גבול, והרי המעבר מגבול לבלי-גבול הו"ע של עלי' שבאין-ערוך; אבל כל זמן שהעלי' היא בערך, יש לו עדיין שייכות למצב הקודם, ולכן הרי זה עדיין בחי' "מצרים".

וכמובן גם ע"פ הידוע שתכלית בריאת האדם וירידת נשמתו למטה היא כדי שיהי' בבחינת "מהלך"³, ואמיתית ענין ההילוך הוא בלי גבול דוקא⁴. וכיון שהירידה והצער של הנשמה הם בתמידות, הרי גם התכלית שבזה צריכה להיות בתמידות, ועפ"ז נמצא, שבכל יום צריך להיות ענין של הילוך, בלי גבול.

ב. ומזה מובן, שלאחרי שעברו כל הימים הקודמים, החל מהימים שלפני חג הפסח, ימים הראשונים של חג הפסח, שביעי של פסח ואחרון של פסח, שבו ישנו גילוי המשיח כידוע⁵ — הנה בימים שלאח"ז צריכה להיות עלי' גדולה יותר, ועלי' שבאין-ערוך, עד כדי כך, שהדרגות

(4) ראה סה"מ תר"ס ע' קז ואילך. המשך תרס"ו ע' יח. סה"מ אעת"ר ע' סט ואילך. ועוד.

(5) ראה סה"ש תש"ב ע' 110. סה"מ תשי"א ע' 240 (נעתקו ב"היום יום" כב-כג ניסן).

(1) שיחה זו (עד סוס"ג) — רשימת ראשי-פרקים בלבד (המו"2).

(2) ראה גם שיחת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר דאשתקד ס"ב (תו"מ חכ"ב ע' 287). וש"נ.

(3) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). לקו"ת ר"פ בחוקותי. ובכ"מ.

הקודמות נחשבות לענין של "מיצרים וגבולים". ולמרות גודל העלי' — הרי זה נעשה בימות החול דוקא.

וכללות הביאור בזה — ע"פ הידוע בענין "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא"⁶: בהגילויים דלעתיד ("חיי העולם הבא") ישנם כמה מדריגות, כמארז"ל⁷ "צדיקים אין להם מנוחה כו' שנאמר⁸ ילכו מחיל אל חיל", שהילוך זה הוא ג"כ ענין של עלי' בלי גבול.

ומבואר בחסידות⁹, שכיון שזהו"ע של הילוך ועלי', הרי אע"פ שזהו הילוך ועלי' בלי גבול, עליות באור הבלי גבול, מ"מ, הרי זה בחי' אור בלבד, שלכן שייך בזה חילוקי מדריגות כו'; אמנם ע"י "מעשים טובים בעולם הזה" לוקחים בחי' העצמות, וענין זה יתגלה "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁰, שלא יהיו עוד עליות, כי אם מנוחה כו'. ועד"ז בנדו"ד: מבלי הבט על גודל מעלת הגילויים דאחרון של פסח, הנה דוקא בימי החול שלאח"ז נעשה הילוך ועלי' גם לגבי אחרון של פסח — מצד מעלת ה"מעשים טובים בעולם הזה".

ג. אמנם, יש גם מעלה בענין הגילויים — שהם מאירים את מעלת המעשה.

וזהו גם ענינם של משה ומשיח:

אמרו חז"ל¹¹ שגואל ראשון — משה — הוא גואל אחרון. ואינו מוכן: הרי הגאולה העתידה תהי' ע"י משיח, שהוא למעלה ממשה, כמשנת"ל¹² שמשה הוא בחינת חי' ומשיח הוא בחינת יחידה?

אך הענין הוא — שמעלת המשיח היא בענין הגילויים, בענין ההילוך עד אין קץ. אבל לאחרי זה — ועי"ז — ב"יום שכולו שבת ומנוחה", תתגלה מעלת העבודה דעכשיו, שזהו ענינו של משה, שענינו הוא קריעת ים סוף, בקיעת הים ("שפאלטן דעם ים"), שהו"ע העבודה דעכשיו, כמשנת"ל בארוכה.

ונמצא, שהסדר הוא — משה משיח ומשה: לכל לראש היא

(11) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. זח"א רנג, א.

שעה"פ ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.

(12) שיחת אחרון של פסח ס"ה (לעיל ע')

(226). וש"נ.

(6) אבות פ"ד מ"ז.

(7) ברכות ומו"ק בסוף.

(8) תהלים פד, ח.

(9) ראה המשך תרס"ו ע' יב ואילך. ועוד.

(10) תמיד בסופה.

העבודה דעכשיו (משה), ואח"כ יהיו הגילויים דמשיח, ואח"כ (ב"יום שכולו שבת ומנוחה") תתגלה מעלת המעשה (העבודה דעכשיו — משה).

וכמו"כ בזמן הזה גופא — ישנם זמנים שבהם הוא גילוי הארת המשיח, כמו באחרון של פסח, כך, שבאים מענין המעשה לענין הגילוי, ומענין הגילוי לענין המעשה.

וההוראה בעבודה: צריך להיות מעשה המצוות וגם כוונת המצוות. יש צורך בשני הענינים, וצריך להיות ההילוך מענין אחד לענין השני. מעשה המצוות מוסיף בכוונת המצוות, וכוונת המצוות מוסיפה במעשה המצוות.

* * *

ד. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה הפך ים ליבשה.

* * *

ה. אחד הענינים שנאמרו על זמן המשיח הוא — "ושם נעשה לפניך .. כמצות רצונך"¹³, והיינו, שקיום המצוות עכשיו אינו בתכלית השלימות, ורק לעתיד יהי "כמצות רצונך".

וטעם הדבר¹⁴ — כיון שעכשיו העולם אינו בשלימות, כידוע שבחטא עה"ד ירדה זוהמא לעולם¹⁵, ואע"פ שבשעת מ"ת פסקה זוהמתן¹⁵, הרי בחטא העגל חזרה הזוהמא¹⁶, והיינו, שנשארה אמנם הפעולה דמ"ת, אבל אעפ"כ חזרה הזוהמא במקצת¹⁷, ולכן אין העולם בשלימות, ובמילא, גם המצוות שבעולם אינם בשלימות.

מצוות — קשורים עם האדם שמקיימם, ועם הדבר הגשמי שבו נעשית המצוה. וכמבואר בדרושי חסידות¹⁸ על הפסוק¹⁹ "הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל", שמצוות נקראים בשם זריעה, וכשם שזריעת הגרעין צריכה להיות בארץ דוקא, כמו"כ צריכה להיות זריעת המצוות בבני"ד דוקא, עליהם נאמר²⁰ "כי תהיו אתם לי ארץ חפץ". ולכן, כאשר העולם אינו בשלימות והאדם אינו בשלימות — הרי זה בדוגמת הזריעה

סע"ב.

13) נוסח תפלת המוספין.

17) ראה לקו"ש חכ"א ע' 151 הערה 52.

14) ראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה

18) ראה תו"א שמות נג, ג ואילך. ובכ"מ.

תל"ז פ"ז ואילך. ועוד.

19) ישעי' כז, ו.

15) שבת קמו, רע"א. וש"נ.

20) מלאכי ג, יב.

16) זהר ח"א נב, ב. קכו, ב. ח"ב קצג,

במצב שיש חסרון ב"ארץ" (האדם) וב"גרעין" (הדבר הגשמי שבו נעשית המצוה), ובמילא, יש חסרון גם בהצמיחה.

וכיון שלעתיד יהי המעמד ומצב כמו בתחילת הבריאה, ש"עולם על מילואו נברא"²¹, כמ"ש "אלה תולדות השמים והארץ"²², "ואלה תולדות פרץ"²³, תולדות מלא²⁴ — הנה מצד שלימות העולם ושלימות האדם, תהי' שלימות גם בצמיחת המצוות, שזהו"ע "כמצות רצונך".

ו. ולכן יהי' לעתיד לבוא "מעשה גדול"²⁵:

בענין זה יש ב' פירושים: (א) המעשה יהי' נעלה יותר מכמו שהוא עכשיו, (ב) המעשה יהי' נעלה יותר מהתלמוד.

כלומר: עכשיו, כיון שהמעשה אינו בשלימות, לכן "תלמוד גדול". אבל לעתיד לבוא, שהמעשה יהי' בשלימות (פירוש הא' ב"מעשה גדול"), יהי' המעשה גדול יותר מהתלמוד (פירוש הב' ב"מעשה גדול").

וזהו ג"כ שלעתיד לבוא כתיב "אשת חיל עטרת בעלה"²⁶, ו"נקבה תסובב גבר"²⁷ — שזהו מצד מעלת ספירת המלכות, שמצד זה הוא גם הענין ד"מעשה גדול".

ז. ושני ענינים אלו קשורים זב"ז:

התכלית הוא בענין המעשה — מעשה גדול,

— דאף שעיקר הענין דמעשה גדול יהי' לעתיד לבוא, הרי, גם עכשיו ישנו הארה מעין דלעתיד (כנ"ל), ולכן ישנו גם עכשיו הענין דמעשה גדול —

שהו"ע העבודה במעשה בפועל — לקחת דבר גשמי ולעשות ממנו כלי לאלקות.

וענין זה נעשה ע"י "אשת חיל" דוקא, כמארז"ל²⁸ "אדם מביא חיטין חיטין כוסס" (בתמ"י), אלא דוקא ע"י האשה נעשה מאכל הראוי לאכילה, שזהו גמר המעשה.

ועד"ז בכל פרטי הענינים דהנהגת הבית, הכנסת אורחים, וחינוך הבנים והבנות — שאף שנעשים ע"פ ציווי הבעל, הרי הפועל ממש

25) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' קצה. וש"נ.

26) משלי יב, ד.

27) ירמ' לא, כא.

28) יבמות סג, א (ובפרש"י).

21) ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ג, ג. פי"ד, ז.

22) בראשית ב, ד.

23) רות ד, יח.

24) ב"ר פי"ב סו.

נעשה דוקא ע"י האשה שהיא עקרת הבית, כמו בענין החטים, שע"י האשה נעשה גמר הדבר להיות ראוי לאכילה.

ח. בענין זה ישנו סיפור הקשור עם ימי הספירה²⁹:

אחד החסידים הביא לאדמו"ר הזקן מטבעות כסף לצדקה, לאחרי שזוגתו צחצחה והבריקה את המטבעות שיהיו נוצצים ("זיי זאָלן בלישטשען"), כדי שתהי' המצוה בהידור. ואמר רבינו הזקן תורה על הפסוק³⁰ "וספרתם לכם", מלשון בהירות, דנהרין ונציצין³¹.

ונמצא, שדוקא "אשת חיל" היא זו שפעלה את הענין דנהרין ונציצין.

כלומר: אע"פ שכל ענינים אלו יכולים להעשות גם ע"י הבעל, מ"מ, בכדי שיהיו מאירים ("עס זאָל לייכטן"), באופן של ספירות ובהירות, הרי זה דוקא ע"י "אשת חיל".

ובפרטיות יותר — ישנה בחינת "אשת חיל" בכל אחד, שזהו"ע הקבלת עול, שדוקא ע"ז מאיר ענין המעשה.

וכיון שזהו עילוי בענין המעשה — הרי זו ההכנה להזמן דלעתיד לבוא שאז יהי' "מעשה גדול".

* * *

ט. בחודש³² אייר יש מעלה על כל חדשי השנה, בכך, שכל יום בחודש קשור עם מצוה — מצות ספירת העומר.

חודש ניסן — רק חציו השני קשור עם ספה"ע; חודש סיון — רק תחילתו קשור עם ספה"ע. אבל חודש אייר — כל ימי החודש קשורים עם ספה"ע³³.

הגם שרוב חודש תשרי³⁴ וכל חודש ניסן אין אומרים תחנון³⁵, ועל חודש ניסן נאמר³⁶ "החודש הזה לכם ראש חדשים", ומפרש השל"ה³⁷

34) ראה השלמה לשו"ע אדה"ז או"ח סקל"א ס"ח. פסקי הסידור (סיום תפלת שחרית). וש"נ.

35) שו"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט ס"ח. וש"נ. 36) בא יב, ב.

37) בתחלת מסכת פסחים (קמ, ב). ס"פ בא (שיג, ב). וראה גם שיחת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר דאשתקד בתחלתה (תו"מ חכ"ב ע' 286). וש"נ.

29) ראה "התמים" ח"ו ע' צד ואילך.

30) אמור כג, טו.

31) נעתק ב"היום יום" י אייר. וראה גם

מכתב ה' אייר שנה זו (אג"ק ח"ח ע' שנו).

32) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר

שליט"א (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"א

ס"ע 263 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד

איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

33) ראה גם "רשימות" חוברת לה ריש ע'

9. תו"מ חכ"ב ע' 313. וש"נ.

שכל ימי חודש ניסן הם בבחינת "ראש חודש" — הרי המעלות של ימי תשרי וניסן אינם קשורים עם עבודת האדם בזמנים אלו. זוהי מעלה שמצד עצמה. אבל בימי חודש אייר יש מעלה הקשורה עם עבודת האדם — מצות ספירת העומר.

השייכות של ימי הספירה למצות הספירה גדולה יותר מהשייכות של שאר הזמנים להמצוות שבהם. בשאר הזמנים אין המצוה שייכת אל היום גופא, כמו במצות אכילת מצה בפסח, שהמצוה היא ענין בפני עצמו מהזמן גופא שהוא בט"ו בניסן, ואין זה אלא שחיוב מצוה זו הוא ביום זה. אבל בספירת העומר, המצוה היא לספור את היום, את הזמן. מעלת חודש אייר היא — שכל הימים עצמם קשורים עם מצוה³⁸.

י. מצות ספירת העומר נוגעת בכל יום. נוסף לכך, נוגעת ספירת כל יום גם לכל ימי הספירה, להימים שלפני³⁹ ולהימים שלאח"ו, ועד שנוגע גם לכללות ההכנה לקבלת התורה.

ומעלה זו היא בכל ימי הספירה בשוה.

כלומר: בחודש אייר ישנו ענין שמצדו שוים כל ימי החודש.

יא. בכלל, יש בחודשי השנה חילוקים בין התחלת החודש לסוף החודש⁴⁰.

בפרדס⁴¹ איתא ש"ב חדשי השנה הם כנגד י"ב צירופי שם הוי". בשם הוי' ישנם ד' אותיות, וכמו"כ יש בכל חודש ד' שבועות (והימים הנוספים נטפלים לד' השבועות) וכו'.

ומזה מובן, שכמו שבשם הוי' יש מעלה באות אחת על השני, ובכללות — המעלה די"ה על ו"ה⁴² בצירוף הא', השם כסדרו, ועד"ו בחצי הא' על חצי הב' בכל הצירופים, כמו"כ יש מעלה בשבוע אחד על חבירו, ובכללות — ב' שבועות הראשונים הם נעלים מהאחרונים.

ומצד חילוק הנ"ל יש הפרש גם לענין נישואין וכו' בין חציו הראשון של החודש לחציו השני⁴³.

40 ראה גם תו"מ שם ע' 32. וש"נ.
41 שער יג פרק ג. ועוד. וראה גם שיחת ש"פ קדושים, מבה"ח אייר תשי"ז סט"ו (תו"מ חי"ט ע' 363). וש"נ.
42 תניא ח"ג פ"ד. ח"א פכ"ו.
43 רמ"א אה"ע סס"ד ס"ג.

38 ראה גם שיחת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר תשי"ג ס"ח (תו"מ ח"ח ע' 145).
39 שתה"י בהם המעלה ד"שבע שבטות תמימות", נוסף על המעלה ד"תמימות" כשלעצמה (דלכן מברך אף אם יתבטל המנין אחר כך). — ראה גם תו"מ ח"ח ע' 114 ואילך. וש"נ.

אבל בחודש אייר — שוים כל ימי החודש בהענין האמור בעבודת האדם.

יב. כיצד פועלים שכל ימי החודש יהיו שוים?

על כך ישנו הרמז בשם החודש⁴⁴: אייר — ראשי תיבות א'ברהם י'צחק י'עקב ר'חל, שהם ד' רגלי המרכבה, ורמז זה הובא גם בנגלה בתורה להלכה⁴⁵.

ענין המרכבה הוא — כמבואר בתניא⁴⁶: שכל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מעניני עולם הזה.

כאשר אין ענינים אישיים ("אייגענע ענינים") כלל, כיון שגם בענינים הגשמיים, "בכל דרכיך" — "דעהו"⁴⁷, ומסורים לגמרי לאלקות, כמו מרכבה שכל ענינה היא רק למלא רצון הרוכב — אזי כל הימים הם כשורה, כיון שכל ענינו הוא רק אלקות.

וע"י עבודת המרכבה דחודש אייר, נעשה חודש זה "ממוצע" בין חודש ניסן — "בהוציאך את העם ממצרים (על מנת ובאופן ש)תעבדון את האלקים על ההר הזה"⁴⁸, "תעבדון" מלשון עבודת עבד, קבלת עול — לחודש השלישי, "ירחא תליתאי" (סיון), שבו ניתן "אוריין תליתאי לעם תליתאי"⁴⁹.

* * *

יג. בימי הספירה לומדים פרקי אבות — פרק אחד בכל שבת⁵⁰. בפרק⁵¹ ראשון של מסכת אבות⁵² שנינו: "כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ולא המדרש עיקר אלא המעשה. וכל המרבה דברים מביא חטא".

בכל ג' הבבות שמבארים החסרון של דיבור, מבאר התנא את החסרון בג' דרגות:

פ"ג, ד. (44)	ראה גם שיחת שיחת ש"פ שמיני,
49) שבת פח, א.	מבה"ח אייר דאשתקד סט"ו (תו"מ חכ"ב ע' 297). וש"ג.
50) פסקי הסידור (לפני פרקי אבות).	45) בית שמואל (שו"ע אה"ע סק"ו וש"ג).
51) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"ד ס"ע 46) פכ"ג.	47) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.
1186 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.	48) שמות ג, יב ובפרש"י. וראה שמו"ר (52) משנה יז.

בכבא הא', אומר, שאין דבר טוב יותר משתיקה. ומזה משמע שישנו עוד טוב לגוף אפילו כמו שתיקה, אבל לא יותר טוב משתיקה⁵³. בכבא הב', אומר, "ולא המדרש עיקר אלא המעשה", היינו, שדיבור — "מדרש" — הוא למטה ממעשה, ובמילא — גם משתיקה (שהרי מעשה אינו טוב משתיקה).

ובכבא הג' אומר יתירה מזה — שלא זו בלבד שדיבור אינו עיקר, אלא יש לו עוד חסרון אמיתי — שהריבוי בזה מביא לידי חטא.

בפשטות משמע (כמובא במפרשים), שבכבות הא' והג' קאי בדיבור של דברי הרשות, והתנא מזהיר, שיש להשתדל להמעיט בדיבור, כי "המרבח דברים מביא חטא", ולכן אין טוב יותר משתיקה; ובכבא הב' קאי בדיבור של מצוה ותורה, ועל דיבור זה אומר התנא, שהגם שיש בו צורך, מ"מ, לא זה הוא העיקר. התכלית היא — להביא את הדיבור ב"מעשה", בפועל.

ואינו מובן:

(א) מדוע קבע התנא את הכבא ד"לא המדרש עיקר כו'" — דקאי בדברי תורה ומצוה — בין בבא הא' והג', שבשניהם קאי בדברי הרשות? (ב) מהו החילוק בין בבא הא' לבכא הג' — שבכבא הא' מבאר רק מעלת השתיקה, ובכבא הג' — גם אודות החסרון של הדיבור?

(ג) בנוגע לכל דברי הרשות — הרי ממה-נפשך: אם עושים אותם לשם שמים — הרי הם נעשים קדושה, ואם אינם לשם שמים — יש בהם לא רק החסרון שיכולים להביא לידי איסור, אלא הם עצמם שלא כדבעי⁵⁴. וכן הוא גם בדיבור⁵⁵: אם האדם מדבר בדברים הנוגעים לפרנסתו וכדומה, ענינים ע"פ תורה — הרי הוא צריך לדבר בהם, וצריכים רק לדרוש ממנו לעשות זאת לשם שמים. ואם הוא דיבור שאין להאדם צורך בו, ויכול להתקיים גם בלעדיו — הרי דיבור זה לא רק "מביא חטא", אלא על ידו גופא עובר איסור: "ודברת במ⁵⁶ ולא בדברים אחרים"⁵⁷?

ובהערות אדנ"ע לשם.

55) ראה גם רמב"ם בפיה"מ כאן.

56) ואתחנן ו, ז.

57) יומא יט, ב. תניא פ"ח. שו"ע אדה"ז

אור"ח סקנ"ו סט"ז. וראה הל' ת"ת לאדה"ז

פ"ג ה"ז; פ"ד הי"א.

53) ע"פ הגירסא (שבכת"י, בדפוס נאפולי, מחזור ויטרי, מדרש שמואל ועוד) שהביאה אדה"ז בסידורו — "טוב משתיקה"; משא"כ לגירסת הרמב"ם (הל' דעות פ"ב ה"ד) רש"י הרע"ב וד"ח — "טוב אלא שתיקה". ואכ"מ. 54) ראה קיצור הצ"צ לתניא פ"ז

יד. על הפסוק⁵⁸ "האומנם אלם צדק תדברון משרים תשפטו בני אדם", איתא בגמרא⁵⁹ ג' דברים: (א) "מה אומנותו ("האומנם" — מלשון אומנות) של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאלם". (ב) "יכול אף לדברי תורה, תלמוד לומר תדברון". (ג) "יכול יגיס דעתו, תלמוד לומר משרים תשפטו בני אדם".

ואינו מובן:

(א) בבבא הא' הרי מדובר אודות החסרון של דברים בטלים, ומהו הטעם שעובדת היותו "אלם" מדברים בטלים נקראת בשם "אומנות", שמשמעות הדברים, שכאשר אינו שותק, חסר אצלו רק באומנות — הרי הדיבור בדברים בטלים הוא איסור, כנ"ל?

עוד אינו מובן: הן אמת שצריכים ליהזר מדברים בטלים, אבל כיצד אפשר לומר שזוהי "אומנותו של אדם בעולם", תפקיד ועבודה שצריך לפעול בעולם? לכאורה, הרי זה רק ענין של שליטה, ואילו תכלית הבריאה היא (לא ה"סור מרע", אלא) "ועשה טוב". ובפרט בנוגע לדיבור — שהרי מעלת האדם שהוא "מדבר"⁶⁰ (כמובן — דיבור הנרצה, כמו בתורה וכדומה), ולא "שישים עצמו כאלם"?

גם צריך להבין דיוק הלשון "אומנותו של אדם בעולם".

(ב) בבבא הב' אינו מובן אומרו "יכול אף לדברי תורה" — כיצד יתכן סלקא-דעתך שגם כאשר מדובר אודות דברי תורה ישים אדם עצמו כאלם? הרי מקרא מלא דיבר הכתוב⁶¹ "ולמדתם אותם", וכמ"ש⁶² "לא ימוש ספר התורה הזה מפין והגית בו יומם ולילה"⁶³?

(ג) וגם בבבא הג' אינו מובן אומרו "יכול יגיס דעתו": מהו הצורך להזהיר שלא יהי' גס הרוח — הרי מפורש הדבר בכמה וכמה פסוקים, וגם בחומש, ועד שאומרים⁶⁴ "תועבת הוי' כל גבה לב"?

טו. החילוק בין נשמות ישראל לשאר הברואים הוא:

מדבר. — ראה תו"א בראשית (ג, ד ואילך)
ד"ה להבין הטעם ובתו"ח שם (יח, ד ואילך)
וייצר ה"א.
61) עקב יא, יט.
62) יהושע א, ח.
63) הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב.
64) משלי טז, ה. וראה שו"ע אדה"ז
ארו"ח סקנ"ו ס"ג.

58) תהלים נח*, ב.
59) חולין פט, א.
60) ועד שכח הדיבור שבאדם נעלה גם
מכח השכל שבו, שלכן נק' האדם בשם
* הקאפיטל שהתחילו לומר ב"א ניטן
שנה זו (ראה סה"מ י"א ניטן בתחלתו. וש"נ).
המור"ל.

כל הנבראים נבראו ע"י דיבורו של הקב"ה — "בעשרה מאמרות נברא העולם"⁶⁵, "בדבר הו"י שמים נעשו"⁶⁶. אבל "ישראל — עלו במחשבה"⁶⁷, בנ"י נמשכים מהמדריגה היותר נעלית במחשבה (אלא שאח"כ הרי זה נמשך ע"י המאמר⁶⁸ "נעשה אדם")⁶⁹.

מחשבה — היא למעלה מלהתגלות אל הזולת, והיא לעצמו בלבד, ואילו דיבור הוא כפי שמצמצם את עצמו לגלות גם אל הזולת.

ובזה מחולקים נשמות ישראל מכל הנבראים: נשמות, שנמשכים ממחשבתו יתברך — אינם "זולת", אלא "חלק אלקה ממעל ממש"⁷⁰; ונבראים, שנמשכים מהדיבור — נבראו כמו "זולת", מציאות וישות.

אע"פ שנשמות ושאר הנבראים הם הפכיים בעינים: נשמות עינים ביטול לאלקות — "גוי אחד"⁷¹, והבריאה היא באופן ד"משם יפרד"⁷², ישות ופירוד, מ"מ, התכלית של בנ"י היא לגלות אלקות דוקא בעולם — "גוי אחד בארץ"⁷¹, שגם בארץ יפעלו "אחד"⁷³, הביטול דמחשבה (שאינה בשביל הזולת).

וזהו מאמר הגמרא: "מה אומנותו של אדם בעולם": מה צריך יהודי ("אתם קרויין אדם"⁷⁴) לפעול בעולם? — והמענה הוא: "ישים עצמו כאלם", היינו, לפעול בעולם שלא רק ה"עשרה מאמרות" יהיו בגילוי (גילוי הדיבור, שפועל ביטול היש, בחינת "ועד"⁷⁵), אלא גם בחינת אלם ושתיקה (גילוי המחשבה, ביטול במציאות, בחינת "אחד"⁷⁵), שלמעלה מעולמות.

כיצד פועלים זאת בעולם? — עי"ז ש"ישים עצמו כאלם": עליו להעמיד את עצמו במצב שלמעלה מהעולם, בדרגא שהעולם אינו תופס מקום — לא להשאר רק בעבודה ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁷⁶, היינו, שעוסק בעולם ומונח בעיני העולם, אלא שעושה זאת לשם שמים⁷⁷, כי אם, לבוא לדרגת העבודה שפועל בעצמו שהעולם אינו תופס

65 אבות רפ"ה.
66 תהלים לג, ו.
67 ב"ר רפ"א. וראה לקו"ת (שה"ש יז, ג.
ואילך) ביאור לד"ה יונתי בחגוי.
68 בראשית א, כו.
69 עיין המשך ר"ה תש"ד פ"י ואילך
(ס"ה מ"תש"ד ע' 24 ואילך).
70 איוב לא, ב. ובתניא רפ"ב מוסיף
"ממש". וראה שפע טל בהקדמה.
71 שמואל-ב ז, כג. ועוד.
72 בראשית ב, יו"ד.
73 ראה תניא אגה"ק רס"ט. תו"א וישב
כו, סע"ד ואילך. מקץ לה, א. ויקהל פז, סע"ג.
74 יבמות סא, א. זח"א כ, ב.
75 ראה תו"א בהוספות ויקהל קטו, ב
ואילך. ובכ"מ.
76 אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל'
דעות ספ"ג.
77 ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

מקום אצלו⁷⁸; וכאשר אצלו מאיר בחינת "שתיקה", אלקות שלמעלה מעולמות, הנה "את העולם נתן בלבם"⁷⁹, שגם בעולם נמשך בחינת "שתיקה" שלמעלה מהדיבור⁸⁰.

טז. כל עניני העולם נמשכים מהתורה, ועשרה המאמרות נמשכים מעשרת הדברות⁸¹. על התורה עצמה נאמר⁸² "אורייתא וקוב"ה כולא חד", אבל אעפ"כ ירדה התורה למטה באופן של דיבור, גילוי לזולתו — אל נבראים.

ועל זה איתא בגמרא "יכול אף לדברי תורה":

בעניני הבריאה אומרים שה"אומנות", העבודה של האדם, צריכה להיות באופן ד"שיים עצמו כאלם", היינו, להתעלות מבחי' הדיבור, למעלה אפילו מהגילוי של ה"עשרה מאמרות" בעולם.

וא"כ, יכולים לחשוב שכך צריך להיות גם בנוגע "לדברי תורה" — להתעסק רק עם בחינת מחשבה שבתורה, פנימיות וסתים דאורייתא, ולא גליא דתורה שמלוכשת בדברים נבראים וגשמיים ונפרדים.

"תלמוד לומר צדק תדברון" — שצריכים להתעסק עם התורה כפי שהיא בבחינת "דיבור", גליא דתורה (שנתלבשה בדברים גשמיים⁸³).

(83) ובזה יש לבאר מ"ש בכתבי האריז"ל (שער הפסוקים תהלים נח, ב): "דע, כי מילוי אותיות אל"ם כזה: ל"ף, מ"ד, מ', הם בגימט' צד"ק. ונמצא, כי בהיות תיבת אל"ם פשוטה, מורה על ביטול הדבור. ובהתמלאות אותיות אל"ם, העולות גימטריא צד"ק, אז בא כח הדיבור, ולכן אמר צדק תדברון" — כי המילוי מורה על המשכת האור למטה, שהרי לעצמו א"צ להמילוי, והמילוי הוא רק בכדי לומר לזולתו (לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ג. וראה ג"כ ד"ה פקודא ליתן מחצה"ש (לאדה"ז כו). — הנחות הר"פ ע' לב. ביאור"ז להצ"צ ח"ב ע' תתכט), שלכן ע"י מילוי אותיות אלם בא כח הדיבור, שזה מורה על בחינת גליא דתורה שירדה ונתלבשה ונתגלתה להמטה. אבל עם זה, מרומו בזה גם העצמות שבגליא דתורה, כי במילוי יש עוד פירוש (דרמ"צ קט, ב). ובסידור (עם דא"ח — מז, ד ואל"ך) ד"ה זכר רב טובך הובאו ב' הפירושים) — שהו"ע העלם והפנימיות

(78) ואין הכוונה שיהי' בהתבודדות מהעולם, דאדרבה, מצד בחי' השתיקה (יחו"ע), גם בהיותו מלוכש בעולם, אינו נתפס בזה כלל. וכמו יוסף הצדיק שהי' בבחי' ביטול גם בעודו עסוק בחשבונות (דרמ"צ פא, א. וראה לקו"ש ח"ג ע' 831 ואל"ך, ובהנסמן שם). (79) קהלת ג, יא. וראה לקו"ת במדבר (ה), סע"א ואל"ך) ד"ה והי' מספר. (80) כי בכח נש"י להמשיך גם בבי"ע שיהי' הביטול ככאצילות (ראה תו"א פ' בא) ד"ה בעצם היום הזה. ולהעיר מד"ה והוא עומד תרס"ג ע' 9 ואל"ך (סה"מ תרס"ג ע' נז ואל"ך). ד"ה אנכי תרס"ז (המשך תרס"ו ע' תנח ואל"ך)). (81) זח"ג יא, ב. (82) בתיא פ"ד ורפכ"ג מביא מאמר זה בשם זוהר, ובלקו"ת נצבים רד"ה כי קרוב מציין לעיני זוהר פ' בשלח ס, סע"א (וראה גם זח"א כד, א). — ולהעיר מתקו"ז ת"ו ותכ"ב.

הן אמת שצריכים בודאי לייחד גליא דתורה עם פנימיות התורה⁸⁴, שבבחינת דיבור דתורה יאיר בחינת מחשבה דתורה. אבל סדר העבודה בזה אינו כמו בעבודה בעולם: בהבריאה — הדיבור הוא רק ירידה, שלכן "ישים עצמו כאלם" — שתיקה, הפשטה מדיבור; משא"כ בתורה — יש מעלה בבחינת דיבור דתורה לגבי בחינת מחשבה דתורה: בירידת התורה למטה דוקא נתן העצמות כביכול את עצמו (אלא שבבחינת דיבור דתורה כשלעצמו הרי זה בהעלם, ולכן צריך להיות "עירבת לי בהן קב חומטין"⁸⁵, לימוד פנימיות התורה, סתים דאורייתא, בכדי לגלות את הפנימיות שבהנגלה, כדלהלן).

יז. הגם ש"לקיחת" כח העצמות היא ע"י לימוד נגלה דתורה וע"י קיום המצוות בגשמיות דוקא, מ"מ, מוכרחים גם להגיע לפנימיות התורה, כי, הכוונה ד"דירה בתחתונים" היא שיהי' גילוי העצמות — אמנם דירה לעצמותו, אבל צריך להיות בגילוי⁸⁶ — והתגלות העצמות היא דוקא ע"י ביטול, כמ"ש⁸⁷ "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח". אין הכוונה לשלול ענין של גאווה — שהרי זה "תועבת הוי" ו"כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד ע"ז"⁸⁸ — כי אם, לומר, שצריך להיות ביטול, "דכא ושפל רוח", ולזה באים רק ע"י פנימיות התורה⁸⁹.

וזהו מ"ש בגמרא (לאחרי הדגשת עיקר המעלה דדיבור דתורה) "יכול גייס דעתו":

כיון שעיקר המעלה היא בלימוד התורה כפי שנתגלתה ונתלכשה בעולם, ולא בבחינת המחשבה דתורה — יכול אדם לחשוב שיכול להתנהג בגסות הדעת; אמנם לא מתוך גאווה, אבל מתוך רחבות ("מיט אַ ברייטקייט") וללא ביטול.

"תלמוד לומר משרים תשפטו בני אדם":

מבואר בחסידות⁹⁰ ש"ישר" — ענין שהוא בשוה (בכל מקום) — הו"ע גילוי העצמות: אורות וגילויים — מאירים למעלה (בקירוב אל

(87) ישע"י נז, טו.
 (88) סוטה ד, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ג. נתבאר בתניא פכ"ב.
 (89) ראה קונטרס ומעין מ"א פ"ג. סה"מ קונטרסים ח"א פד, ב ואילך.
 (90) ד"ה והר סיני תרס"ב (סה"מ תרס"ב ע' שיח). ועייג"כ לקו"ת ראה כג, ד, כ, ב.

שאינו יכול לבוא בגילוי. (וב' הפירושים תלויים זב"ז, כי ההמשכה וההשפעה למטה הוא בכח הפנימיות דוקא, וראה לקו"ת דרושי ר"ה נז, ד).
 (84) ראה בכ"ז בקונטרס עין החיים.
 (85) שבת לא, סע"א. לקו"ת ויקרא ו, א.
 (86) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1054. ועוד.

מקורם) יותר מאשר למטה; אבל כאשר נתגלה העצמות — הרי זה בבחינת "מישרים", בכל מקום בשוהי".

וזהו גם המענה על "יכול יגיס דעתו": אם חסר אצלו הביטול שמצד פנימיות התורה ועבודת התפלה, הנה הגם שע"י התורה ומצוות לוקח הוא את העצמות, הרי זה בהעלם; ישנו אמנם הענין למעלה (ברוחניות), אבל אין זה מאיר למטה, אין זה בבחינת "מישרים".

יח. וזהו גם תוכן ג' הכבות שבמשנה:

לכל לראש — "ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה", גוף כפשוטו וגוף — של העולם. העבודה ב"גוף" יכולה להיות בשני אופנים: העולם תופס מקום אצלו, אבל העיקר הוא אלקות (יחוו"ת), גילוי בחינת הדיבור, או למעלה מהעולם לגמרי (יחו"ע). ועל זה אומר "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה". ישנם זמנים שבהם זקוקים לאופן הא' שבעבודה (ובפרט — בעלי עסק), ואז הרי זו היא עיקר העבודה. אבל בשביל הגוף, אין דבר טוב יותר משתיקה — ביטול הגוף.

אמנם, כל זה הוא בהנוגע לטוב ובהנוגע לגוף. אבל העיקר הוא — דירה בתחתונים, עולם העשי', וענין זה בא בעיקרו ע"י ענינים של עשי' בפועל — "לא המדרש עיקר אלא המעשה", ובתורה — הרי זה גליא דתורה.

ומסיים, "וכל המרבה דברים מביא חטא": הגם שהמעשה הוא העיקר, מ"מ, אם הוא מרבה דברים (וגילוי), שעומד בתנועה של התפשטות כו' — מביא חטא, (מלשון) חסרון⁹², שחסר בזה גילוי העצמות, ולכן מוכרח להיות הביטול שבא ע"י עבודת התפלה, ובתורה — ע"י לימוד פנימיות התורה.

92) ראה ויצא לא, לט ובפרש"י. ס' שופטים כ, טז. מלכים"א א, כא ובפרש"י. לקו"ת מטות פב, א. נצבים נא, א. ובכ"מ.

91) ד"ה וירד תרס"ב (סה"מ תרס"ב ע' שלה ואילך). ועייג"כ ד"ה באתי לגני תש"י בתחלתו (סה"מ תש"י ע' 111 ואילך).